

Handleiding evaluatie Voel je goed!

Een praktische handleiding voor de organisatie en uitvoer van evaluatieonderzoek

Dr. Marloes Martens
Nathalie Daalder, MSc

Haarlem, april 2019

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	2
Inleiding.....	2
1.1 Waarom onderzoek?	2
1.2 Hoe is de handleiding tot stand gekomen?.....	2
1.3 Wat lees je in deze handleiding?	2
1.4 Voor wie is deze handleiding bedoeld?	2
Hoofdstuk 2.....	3
Vragenlijstonderzoek.....	3
2.1 Waarom vragenlijstonderzoek in jouw regio?	3
2.2 Voor- en nadelen van vragenlijstonderzoek in jouw regio	3
2.3 Waar moet je rekening mee houden?.....	3
Hoofdstuk 3.....	4
Het opzetten van vragenlijstonderzoek.....	4
3.1 Rol onderzoeker.....	4
3.2 Rol Voel je goed!-vrijwilliger	4
3.3 Doel onderzoek	4
3.4 Opstellen vragenlijst.....	4
3.5 Organisatie vragenlijst.....	5
Hoofdstuk 4	6
Het uitvoeren van vragenlijstonderzoek.....	6
4.1 Tijdpad organisatie vragenlijsten	6
Hoofdstuk 5.....	8
Aan de slag met de informatie die je hebt opgehaald	8
5.1 Analyse	8
5.2 Tips voor interpretatie data.....	8
5.3 Rapportage	9
5.5 Vervolg rapport	9
Hoofdstuk 6.....	10
Ondersteuning.....	10
6.1 Bijdrage ResCon	10
6.2 Informatie over de auteurs	10
Bijlagen	10

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Waarom onderzoek?

Via onderzoek kun je in kaart brengen wat de resultaten en/of effecten van Voel je goed! in jouw regio zijn: hebben deelnemers een gezonder gewicht, voelen ze zich gezonder, hebben ze betere taalvaardigheden en algemene gezondheidsvaardigheden ontwikkeld en is de kennis over gezond eten en voldoende bewegen vergroot? Daarbij worden de succesfactoren en de verbeterpunten benoemd. Met die kennis kun je tussentijds het proces bijsturen, weet je waar de aandachtspunten liggen en kun je optimaal effect realiseren.

Om zowel tijdens het project zicht te houden op het verloop van de Voel je goed!-aanpak én inzicht te krijgen in de resultaten wordt proces- en effectonderzoek vaak gecombineerd. Je krijgt dan een compleet beeld van de effecten van je aanpak en kunt tijdig bijsturen indien nodig.

1.2 Hoe is de handleiding tot stand gekomen?

De handleiding bouwt voort op het effect- en procesonderzoek dat is uitgevoerd rondom het pilotproject Voel je goed! uitgevoerd in 2017-2018¹. Door ook onderzoek uit te zetten bij de landelijke verspreiding van de Voel je goed!-aanpak is het mogelijk om later uitspraken te doen over Voel je goed! in de praktijk in allerlei varianten.

1.3 Wat lees je in deze handleiding?

In deze handleiding:

- Lees je wat onderzoek kan opleveren.
- Leer je hoe je de resultaten en/of effecten van Voel je goed! aan de hand van vragenlijstonderzoek in kaart kunt brengen.
- Krijg je handvatten voor het analyseren van de data en het schrijven van een rapport.

Na het doornemen van deze handleiding ben je in staat om de juiste vragen te stellen en daardoor de resultaten en/of effecten van Voel je goed! in jouw regio in kaart te brengen. Je kunt daarbij gebruik maken van beproefde vragenlijsten.

1.4 Voor wie is deze handleiding bedoeld?

Deze handleiding is bedoeld voor iedereen die met behulp van vragenlijstonderzoek inzicht wil krijgen in de resultaten en/of effecten van Voel je goed! Basiskennis over het doen van proces- en effectonderzoek is een belangrijke randvoorwaarde.

¹ Martens, M. & Daalder, N. (2019). Voel je goed! Eindrapportage van een effect- en procesevaluatie. Haarlem: ResCon.

Hoofdstuk 2 Vragenlijstonderzoek

2.1 Waarom vragenlijstonderzoek in jouw regio?

Vragenlijstonderzoek zet je in om een betrouwbaar en representatief beeld te krijgen van Voel je goed! in jouw regio. Ook kun je inzicht krijgen in de ervaringen en tevredenheid van deelnemers aan Voel je goed! Maar als je meer inzicht wilt in de dieperliggende motivaties en ervaringen van de deelnemers aan Voel je goed!, is vragenlijstonderzoek een minder goed idee. Dan kun je beter interviews houden met deelnemers.

2.2 Voor- en nadelen van vragenlijstonderzoek in jouw regio

Voordelen:

- Je krijgt een representatief beeld van de resultaten en/of effecten van Voel je goed! in jouw regio. Je kunt bijvoorbeeld uitspraken doen als: '78,5% van de deelnemers geeft aan dat ze door de Voel je goed!-aanpak meer weten over voeding en beweging' of '87,5% van de deelnemers vond de lessen Voel je goed! heel leuk'.
- Je maakt gebruik van gestandaardiseerde vragen, waardoor eenduidige antwoorden worden verkregen. Tevens heeft dit als voordeel dat het mogelijk is om regio's met elkaar te vergelijken en om later uitspraken te doen over Voel je goed! in de praktijk.
- Door de vragenlijst mondeling af te nemen kun je onduidelijkheden meteen wegnemen en invloed uitoefenen, zodat alle vragen ingevuld worden.

Nadelen:

- Je kunt minder goed inzicht krijgen in de dieperliggende motivaties en ervaringen van een deelnemer.
- De antwoordmogelijkheden zijn van te voren bepaald waardoor een deelnemer minder vrij zijn verhaal kwijt kan.
- Een interviewer kan mogelijk beïnvloeden hoe een deelnemer de vragen interpreteert en beantwoordt.

2.3 Waar moet je rekening mee houden?

- Zorg dat de vragen begrijpelijk zijn voor de deelnemers aan Voel je goed! Alle vragen die zijn gesteld in de landelijke pilot, zijn getest onder de doelgroep.
- Zorg dat de vragen in je vragenlijst een logische volgorde hebben.
- Zorg dat zoveel mogelijk dezelfde personen de vragenlijst afnemen bij de deelnemers. Een interviewer kan invloed hebben op de manier waarop een deelnemer de vragen interpreteert en beantwoordt. Zo voorkom je dat de resultaten niet lijden onder een groot scala aan interpretaties.
- Geef duidelijk aan de deelnemer aan dat de informatie van de deelnemers vertrouwelijk wordt behandeld. Zo worden de resultaten van het onderzoek op anonieme wijze gepubliceerd.
- Vraag de deelnemer om expliciete toestemming voor deelname aan het onderzoek (zie bijlage 1).
- Bewaar persoonsgegevens niet langer dan noodzakelijk en gebruik ze alleen voor het onderzoek rondom Voel je goed!

Hoofdstuk 3

Het opzetten van vragenlijstonderzoek

Het organiseren van onderzoek via vragenlijsten vergt een goede inhoudelijke voorbereiding, een onderzoeker, duidelijke afspraken en een zorgvuldige analyse en verslaglegging.

3.1 Rol onderzoeker

De onderzoeker is het eerste aanspreekpunt tijdens het onderzoek, bepaalt welke onderzoeksvraag hij wil beantwoorden, stelt de vragenlijst op, brengt de betrokkenen op de hoogte, neemt de organisatie op zich, neemt de vragenlijsten mondeling af bij de deelnemers en stelt aan de hand van de analyses een rapportage op.

3.2 Rol Voel je goed!-vrijwilliger

De Voel je goed!-vrijwilliger geeft de lessen van Voel je goed! aan de deelnemers. De vrijwilliger is een vertrouwenspersoon voor de deelnemers en kan een belangrijke rol vervullen bij het afnemen van de vragenlijst.

De onderzoeker:

- informeert de vrijwilliger over het (doel van het) onderzoek;
- informeert de vrijwilliger over wat er van hem wordt verwacht;
- verwijst de vrijwilliger naar het toestemmingsformulier en de vragenlijst;
- maakt afspraken over het afnemen van de vragenlijst onder de deelnemers.

3.3 Doel onderzoek

De basis van je onderzoek is het bepalen van het doel van het onderzoek. Welke informatie wil je ophalen met de vragenlijst? Wat moet het onderzoek opleveren? Wat is de vraag die aan het einde van het onderzoek beantwoord gaat worden? Wie wil je bevragen in het onderzoek? In je onderzoek werk je toe naar de beantwoording van deze vragen. Je hebt vooraf goed in beeld wat je gaat doen met de resultaten van het onderzoek.

3.4 Opstellen vragenlijst

Als je besloten hebt wat je doel is van je onderzoek, bepaal je je onderzoeksgroep en stel je daar je vragenlijsten op af. Denk aan:

- Aantallen geworven en geplaatste Voel je goed!-vrijwilligers en -deelnemers in groepjes: via een overzicht van gerealiseerde aantallen in periode x.
- Tevredenheid diëtisten over hun scholing: via de verwerking van de evaluatiegegevens van geschoolde diëtisten (zie bijlage 2).
- Tevredenheid Voel je goed!-vrijwilligers over hun scholing: via de verwerking van de evaluatiegegevens van geschoolde vrijwilligers (zie bijlage 3 wat betreft de verdiepingsmodule Voel je goed! Neem contact op met de landelijke projectleider Voel je goed! voor de evaluatiegegevens van de algemene modules van de basistraining die de vrijwilligers hebben gevolgd. Deze worden centraal opgevraagd en verwerkt.).

- Effect Voel je goed!: via verwerking van vragenlijstonderzoek onder deelnemers (zie bijlage 4).
- Tevredenheid deelnemers over Voel je goed!: via de verwerking van de evaluatiegegevens van deelnemers die de cursus hebben gevolgd (zie bijlage 4).

Bepaal bij wie je vragenlijsten af wilt nemen en maak een selectie van vragen die voor jouw regio van belang zijn. Laat je niet afleiden door andere vragen die mogelijk ook interessant zijn. Een vragenlijst wordt al snel te lang. Hoe korter je vragenlijst is, hoe hoger de bereidheid van mensen om mee te doen aan het onderzoek.

We gaan nog wat specifiek in wat de effect- en procesvragen onder deelnemers op kunnen leveren. Wat leveren effectvragen op:

- Inzicht in wie deelneemt aan Voel je goed!
- Inzicht of de ervaren algemene gezondheid verbetert.
- Inzicht of de gezondheidsvaardigheden verbeteren.
- Inzicht of de taalvaardigheden verbeteren.
- Inzicht of de kennis over gezond eten en voldoende bewegen verbetert.
- Inzicht in ervaren veranderingen op gewicht, voeding- en beweggedrag.

Bij effecten kun je het hebben over heel concrete zaken, zoals aantal vrouwen dat deelneemt aan de Voel je goed!-aanpak. Maar het is ook mogelijk om een verandering in de ervaren algemene gezondheid in kaart te brengen. Er zijn beproefde vragenlijsten beschikbaar om die verandering inzichtelijk te maken.

Wat leveren procesvragen op:

- Inzicht in hoe het proces verloopt.
- Inzicht in de waardering voor de aanpak.
- Inzicht in de waardering voor de diëtist en Voel je goed!-vrijwilliger.
- Inzicht in waar nog verbeterpunten liggen.

Effecten zullen alleen maar aangetoond kunnen worden wanneer vrijwilligers en deelnemers Voel je goed! uitvoeren zoals bedoeld. Om daar goed inzicht in te krijgen is het belangrijk om vragen over de aanpak en het proces te stellen. Met die kennis kun je tussentijds het proces bijsturen, weet je waar aandachtspunten liggen en kun je optimaal effect realiseren.

3.5 Organisatie vragenlijst

Vervolgens is het belangrijk om ervoor te zorgen dat de deelnemers aan Voel je goed! ook daadwerkelijk aan het onderzoek deelnemen. Maak gebruik van het tijdpad dat in hoofdstuk 4 besproken wordt om ervoor te zorgen dat de uitvoer van het vragenlijstonderzoek goed verloopt.

Hoofdstuk 4

Het uitvoeren van vragenlijstonderzoek

4.1 Tijdpad organisatie vragenlijsten

Vooraf:

- Bepaal het doel van je onderzoek.
- Bespreek welke informatie je uit het onderzoek wilt halen.
- Bepaal hoe de informatie wordt gebruikt.
- Bepaal bij wie je onderzoek uitvoert (deelnemers, vrijwilligers, diëtisten).
- Maak afspraken wie, wat met de resultaten uit vragenlijsten gaat doen.
- Maak een planning van de acties in volgorde van tijd en verantwoordelijke.
- Maak een register en leg daarin vast welke persoonsgegevens je verwerkt, met welk doel, waar de gegevens vandaan komen en met wie je ze deelt.
- Stel vragenlijst(en) samen (maak gebruik van bijlage 4).
- Informeer de vrijwilligers over het doel van het onderzoek en de verwachtingen.
- Informeer de landelijke projectleider Voel je goed!².

Random scholing diëtist en/of vrijwilligers:

- Print vragenlijsten.
- Maak een codeerschema.
- Neem de vragenlijst af aan het einde van de scholing.
- Voer de gegevens in het codeerschema in.
- Voer de analyse uit en stel een rapportage op.

Vlak voor start lessen Voel je goed!:

- Maak een afspraak met vrijwilliger over de afname van de vragenlijst.
- Print toestemmingsformulier.
- Print vragenlijsten.
- Maak een codeerschema (maak gebruik van bijlage 5).

Start lessen Voel je goed!:

- Verkrijg toestemming van de deelnemers.
- Geef elke deelnemer een uniek respondentnummer. Dat maakt het mogelijk om de voor- en nameting aan elkaar te koppelen.
- Neem de vragenlijst mondeling af bij deelnemers³. Vind een geschikte en voor de deelnemer aantrekkelijke mogelijkheid om de vragenlijst af te nemen en maak goede afspraken met de vrijwilliger hierover.

Zes maanden na start Voel je goed!:

- Maak een afspraak met de vrijwilliger over de afname van de vragenlijst.

² Zo kan voortgebouwd worden op het uitgevoerde onderzoek en bouwt Stichting Lezen en Schrijven een dataset om later uitspraken te kunnen doen over Voel je goed! in de praktijk.

³ Dit kan alleen bij deelnemers waar toestemming van is gekregen.

- Print vragenlijsten.
- Neem vragenlijst mondeling af bij deelnemers. Vind een geschikte en voor deelnemer aantrekkelijke mogelijkheid om de vragenlijst af te nemen en maak goede afspraken met de vrijwilliger hierover. Combineer het bijvoorbeeld met iets aantrekkelijks voor de deelnemers of plan een evaluatiebijeenkomst. Neem de vragenlijst ongeacht of de deelnemer is uitgevallen af. Ook deelnemers die uitgevallen zijn, kunnen relevante informatie geven. Zo krijg je een compleet beeld van de effecten in jouw regio.

Verwerken gegevens

- Maak een codeerschema (maak gebruik van bijlage 5).
- Voer de gegevens in.
- Verwerk de gegevens in een tabellenboek (maak gebruik van bijlage 6).
- Koppel voor- en nameting aan elkaar.
- Voer de analyse uit.
- Stel de rapportage op (inclusief beschrijving uitvoering Voel je goed! in jouw regio/gemeente).
- Stuur de rapportage en dataset aan de landelijke projectleider Voel je goed!
- Bespreek de resultaten met betrokkenen.

Hoofdstuk 5

Aan de slag met de informatie die je hebt opgehaald

5.1 Analyse

Om de data uit de vragenlijsten te verwerken is het belangrijk de vragen in te voeren in een codeerschema. In dit schema werk je met variabelennaam, omschrijving en cijfers als waarden. Een variabelennaam is een soort afkorting waaraan je de vraag herkent. In de omschrijving staat de betreffende vraag. De waarde is een cijfer die overeenkomt met een specifiek antwoord. Bijvoorbeeld: als antwoord op de vraag 'Bent u een man?' krijgt man de waarde 1 en vrouw de waarde 2. Voor de vragenlijst onder de deelnemers is een voorbeeld codeerschema, inclusief variabelennaam, omschrijving en waarden, beschikbaar (zie bijlage 5). De waarden vind je ook terug in de vragenlijst (maak gebruik van bijlage 4).

Om analyses uit te voeren is het soms belangrijk om de data te bewerken. Zo maak je nieuwe schalen op basis van gemiddelden en enkele somscores. Neem contact op met een medewerker van ResCon voor advies.

5.2 Tips voor interpretatie data

Bij het beschrijven van de resultaten is de interpretatie van groot belang.

- Pak het doel en de informatie die je uit het onderzoek wilt halen er weer bij. Kijk naar de antwoorden die je hebt verzameld en breng die in verband met de informatie die je op wilde halen.
- Beschrijf de resultaten niet alleen in cijfers, maar onderbouw ze met woorden. Schrijf op wat de cijfers betekenen.
- Doe geen grote uitspraken over resultaten die niet statistisch significant zijn. Statistisch significant betekent dat de resultaten een bepaald betrouwbaarheidsniveau hebben en niet het gevolg zijn van willekeurig toeval.
- Probeer te achterhalen of je een lijn kunt ontdekken in de resultaten en verbanden kunt leggen tussen de resultaten van de deelnemers en de begeleiding door de vrijwilligers en eventueel diëtisten.
- Maak optimaal gebruik van de verschillende soorten resultaten door bijvoorbeeld de beschrijving van de resultaten aan te vullen met de door een deelnemer eigen gebruikte woorden.
- Geef meer verdieping aan de interpretatie door een koppeling te maken met de uitvoering van Voel je goed! in jouw regio.
- Je kunt ook een koppeling maken met het landelijke onderzoek. Scoren de deelnemers in jouw regio beter of slechter en kun je daar een verklaring voor bedenken.

5.3 Rapportage

Je kunt kiezen voor verschillende vormen van rapporteren. Denk aan een rapportage in de vorm van een tabellenboek (zie bijlage 6 voor een opmaat) of een uitgebreidere vorm.

De standaard indeling van een rapportage is als volgt:

- Titelblad.
- Inhoudsopgave.
- Inleiding.
- Uitvoering Voel je goed! in jouw regio/gemeente.
- Opzet van het onderzoek (wie zijn ondervraagd).
- Resultaten.
- Conclusies en aanbevelingen.
- Bijlagen.

5.4 Tips voor opstellen rapport

- Het doel van je onderzoek staat centraal in je rapportage.
- Bedenk wie de doelgroep van je rapportage is en stem daar de informatie op af.
- Zorg voor zowel tekst als grafieken en tabellen. Sommige mensen zijn beeldend ingesteld en anderen lezen liever de toelichtende tekst. Ook kun je citaten gebruiken in de rapportage. Zorg dat de grafieken en tabellen ook los van de tekst goed te interpreteren zijn.
- Zet bij <100 deelnemers geen cijfers achter de komma.
- Verwerk de resultaten van het vragenlijstonderzoek anoniem en zorg dat de resultaten niet herleidbaar zijn naar personen. Dat betekent dat je nergens namen van deelnemers vermeldt, tenzij je daar expliciete toestemming voor hebt gekregen.
- Sorteert antwoorden op een logische wijze, bijvoorbeeld aan de hand van de score (hoogste score bovenaan).

5.5 Vervolg rapport

Met alleen een rapportage ben je er nog niet. Het is belangrijk om de resultaten te delen. Een belangrijke eerste stap is om alle betrokkenen bij het onderzoek te informeren over de resultaten. Je kunt de resultaten van de rapportage inzetten om de aanpak van Voel je goed! in jouw regio te verbeteren. Daarnaast kun je anderen enthousiast maken aan te haken bij Voel je goed! In dat geval werkt het goed om een bijeenkomst te organiseren. Nodig daarbij ook deelnemers uit om hun hun verhaal te laten vertellen. De resultaten gaan dan meer leven.

Hoofdstuk 6 Ondersteuning

6.1 Bijdrage ResCon

ResCon kan ondersteunen bij:

- Helder krijgen doel onderzoek.
- Opstellen vragenlijsten.
- Organisatie vragenlijsten.
- Uitwerken vragenlijst in rapport.
- Meedenken over gebruik resultaten om proces bij te sturen.

Neem vrijblijvend contact op met de medewerkers van ResCon als je meer wilt weten hoe zij jouw kunnen ondersteunen bij de uitvoer van onderzoek.
ResCon, research & consultancy

Kennemerplein 7
2011 MH Haarlem
023 5310015
www.rescon.nl
info@rescon.nl

6.2 Informatie over de auteurs

Marloes Martens en Nathalie Daalder zijn onderzoekers en werkzaam bij onderzoek- en adviesbureau ResCon. Ze hebben uitgebreide ervaring met het uitvoeren van onderzoek. Zij hebben ook het effect- en procesonderzoek uitgevoerd rondom de landelijke pilot Voel je goed! in 2017-2018⁴. In totaal hebben in deze periode 238 mensen meegedaan aan de pilot Voel je goed!, waarvan 192 mensen aan het onderzoek. Ondertussen is Voel je goed! al in meerdere plaatsen in Nederland uitgerold.

Bijlagen

1. Toestemmingsformulier deelnemers.
2. Evaluatieformulier workshop Bespreken van laaggeletterdheid voor diëtisten.
3. Evaluatievragen verdiepingsmodule Voel je goed! voor vrijwilligers.
4. Voorbeeld vragenlijst deelnemers (effect- en procesvragen).
5. Voorbeeld codeerschema.
6. Voorbeeld tabellenboek.

⁴ Martens, M. & Daalder, N. (2019). Voel je goed! Eindrapportage van een effect- en procesevaluatie. Haarlem: ResCon.